

DOI: 10.33310/2518-7813-2020-68-1-196-200

УДК:159.947.5

Андрій ПАНЧУК

*Кандидат пед. наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання
Рівненського державного гуманітарного університету
ORSID iD 0000-0002-1670-5772*

Ілона ПАНЧУК

*старший викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання
Рівненського державного гуманітарного університету,
м.Рівне, sportclub.rdgu@ukr.net
ORSID iD 0000-0003-0518-0701*

Сергій ПРОКАЗЮК

*керівник фізичного виховання Комунального закладу вищої освіти
«Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради
pro_ser@ekr.net
ORSID iD 0000-0001-0676-2533*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ НА ЗАСАДАХ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Одним із важливих завдань, що ставить держава і суспільство перед вищою школою, є підготовка кваліфікованих кадрів, здатних творчо і продуктивно працювати в усіх галузях освіти. Слід зазначити, що у плануванні фізичного виховання, виділяють два напрями: педагогічний та технічний. Педагогічний включає – добір та компонування змісту предмету фізичної культури і на його основі побудову діяльності дітей в різних формах організації фізичного виховання (заняттях, фізкультурно-оздоровчих заходах та в повсякденному житті). Технічний – підготовку фізкультурного обладнання, спортивного інвентарю для реалізації мети і завдань фізичного виховання дітей. Готовність студентів до використання у педагогічній діяльності народних традицій фізичного виховання, як цілісне особистісне утворення, поєднує оптимальну систему знань, умінь, навичок та професійних якостей.

Ключові слова: професійна підготовка, формування готовності студентів, фізичне виховання дітей на засадах народної педагогіки.

Постановка проблеми. В професії педагога акумулюється багатовіковий досвід спадкоємності поколінь. Суспільно-культурна цілісність народу багато в чому зумовлена соціальною роллю вчителя і школи. Народна дидактика вчить шанобливо ставитись до педагога – "Шануй учителя, як родителя". Працю педагога в народі називали навіть святою – "Священна праця вчителя щоденна". До вчителя ставилися як до дуже близької і рідної людини – "Учитель, як мати, прагне все краще дітям дати" [12]. Педагог допомагає дитині опанувати складний світ людських стосунків, створює умови для повноцінного психічного і фізичного розвитку особистості, передає знання, формує практичні уміння і навички. До його професійних обов'язків суспільство висуває високі вимоги кваліфікаційного і особистісного змісту. Від рівня професійної підготовки студентів спеціальності "Дошкільне виховання" залежить рівень сформованості знань, умінь і навичок у дітей першої освітньої ланки (С.Архангельський, Ю.Бабанський, Н.Кузьміна) [1; 2; 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичний аналіз різних підходів до визначення сутності професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі фізичного виховання потребує дослідження змісту і структури їх професійної готовності задля обґрунтування умов для впровадження народних традицій в систему фахової підготовки у вищих навчальних закладах.

Проблема формування професійної готовності майбутніх педагогів (як вчителів, так і вихователів дошкільних навчальних закладів) у психолого-педагогічних дослідженнях вивчалася в різних напрямках: підготовка вчителя до різних видів педагогічної діяльності (О.Абдуліна, Е.Карпова, О.Мороз, В.Сластьонін); готовність вчителя фізичної культури (М.Данилко, О.Петунін, В.Смолюк); національний аспект у підготовці вчителя фізичної культури (В.Зелюк, Н.Мацкевич); підготовка вихователів дітей дошкільного віку до різних напрямів педагогічної діяльності (Н.Голота, Г.Беленька, Л.Зорило, В.Ликова М.Машовець, Г.Підкур-гана, Л.Семушина,); валеологічна підготовка

майбутніх вихователів (Т.Книш, В.Нестеренко); народознавча підготовка вихователів (Л.Плетенецька).

Постановка завдання. Розкрити психолого-педагогічні основи формування готовності студентів до здійснення фізичного виховання дітей на засадах народної педагогіки

Виклад основного матеріалу. Розкриваючи теоретичні та методологічні засади національного виховання, в основі яких лежить використання народних традицій, І.Мартинюк (1995) зазначає, що система національної освіти не може ефективно функціонувати без підготовлених національних кадрів. Підготовка таких кадрів, на думку автора, має визначитися такими параметрами:

1. Науково-теоретична підготовленість (знання теоретичних, філософських основ національного виховання, документів вищих органів влади з питань освіти, національної школи, виховання особистості тощо);
2. Методична підготовленість (знання і вміння творчо використовувати науково-методичну літературу з проблем виховання молоді в сучасних умовах в практичній діяльності, організовувати навчально-виховний процес);
3. Практична підготовленість (вміння визначати мету, завдання, зміст, добирати оптимальні форми, методи і прийоми з урахуванням особливостей історичного періоду, який переживає суспільство, конкретних умов і реальних можливостей освітнього закладу, вікових особливостей вихованців) [7, с.147].

Такі знання та вміння забезпечуватимуть адекватну педагогічну діяльність педагога в національному освітньому закладі, враховуючи вікову категорію дітей, з якими працюватиме, а також вимоги щодо змісту, принципів та стратегії національного виховання на цьому освітньому рівні.

Оскільки підготовка фахівців до фізичного виховання дітей є необхідною складовою майбутньої професійної діяльності, важливим для нашого дослідження є визначення поняття "готовність до педагогічної діяльності".

Термін "готовність" виник в експериментальній психології, пізніше був перенесений в психолого-педагогічні дослідження. Якщо психологічний аспект проблеми спрямований на виявлення характеру зв'язків, залежностей між рівнем готовності та ефективністю діяльності, то педагогічний – вивчає фактори, умови, дидактичні та виховні засоби, які забезпечують управління формуванням, становленням та розвитком готовності. Психологічний зміст поняття "готовність до дії" відбиває процес оволодіння особистістю необхідними для успішного виконання дій знаннями, вміннями і навичками. В психолого-педагогічних дослідженнях зміст готовності до педагогічної

діяльності у широкому розумінні об'єднує морально-вольові якості особистості, соціально-значущі мотиви, знання, вміння і навички [6], у вузькому – означає оволодіння педагогом відповідними професійно-значущими знаннями, вміннями і навичками [5].

В.Сластьонін (російський вчений в галузі педагогіки, заслужений діяч науки, доктор педагогічних наук, професор визначає готовність як єдність науково-теоретичної, психологічної та практичної підготовки. Готовність включає професійну придатність особистості (сукупність індивідуальних особливостей людини, здібностей і характерологічних рис, суттєвих для успішного професійного спілкування і діяльності, а також відсутність показників, які унеможливають участь людини в процесі професійно-педагогічної діяльності) і підготовленість до педагогічної діяльності (знання, вміння і навички, які здобуваються у процесі професійної підготовки) [11]. У професіограмі, розробленій В.Сластьоніним (1976), науково-теоретична готовність характеризується необхідним обсягом знань, поєднує теоретичні і практичні знання та осмислення особистого досвіду педагогів-майстрів; методологічні знання із спеціальності (теоретичні та методичні); знання психології особистості [11].

Теоретична модель фахівця відображена в дослідженнях Л.Семушиної, В.Логінової, М.Крулехт. Дослідники Семушина Л.Г., Жидкова Е.С., (2002) переконані, вихователь повинен мати ґрунтовні професійні знання, любити дітей. Постійно вдосконалювати власну педагогічну діяльність, бути авторитетом і для вихованців, і для їх батьків [10]. Професійна готовність розглядається як здатність, потенційна можливість фахівця, спираючись на набуті знання та сформовані вміння самостійно виконувати основні трудові функції, що відповідають посадам, які він зможе займати [9, с.30].

Л. Плетенецька (1995) вводить народознавчий компонент в структуру професійної готовності студентів до педагогічної діяльності (на матеріалі народної математики), визначаючи такі її складові: народознавчу, психологічну і методичну [8]. Кожний із компонентів готовності забезпечується окремим блоком дисциплін: методичний – спеціально-методичними дисциплінами, психологічний – психолого-педагогічними дисциплінами, народознавчий – елективним народознавчим курсом. Дослідниця зосереджує свою увагу лише на народознавчому компоненті. Проте на нашу думку, що співпадає з ідеями П. Кононенка (1994), народознавчий компонент повинен інтегруватися в усі складові професійної готовності, аби дійсно посісти належне йому місце, щоб не було

штучного поєднання досвіду народної педагогіки з сучасною педагогічною наукою і практикою, щоб готовність до використання народних традицій дійсно стала інтегративною якістю особистості [4].

До власне педагогічних умінь, що забезпечують професійну діяльність фахівця з фізичного виховання, включаються уміння планувати процес фізичного виховання дітей на основі провідних принципів дидактики; створювати умови для успішного вирішення завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку (оздоровчі, освітні, виховні), співпрацювати з усіма суб'єктами навчально-виховного процесу, аналізувати результати власної професійної діяльності задля удосконалення подальшої роботи, творчого підходу. Слід зазначити, що у плануванні фізичного виховання, виділяють два напрями: педагогічний та технічний. Педагогічний включає – добір та компонування змісту предмету фізичної культури і на його основі побудову діяльності дітей в різних формах організації фізичного виховання (заняттях, фізкультурно-оздоровчих заходах та в повсякденному житті). Технічний – підготовку фізкультурного обладнання, спортивного інвентарю для реалізації мети і завдань фізичного виховання дітей.

Успішність педагогічної діяльності залежить від сформованих знань та вмінь і значною мірою від особистісних якостей педагога. Особистість педагога в першу чергу виявляється в мотивах діяльності. Мотиваційну сферу свідомості фахівця з фізичного виховання, на думку М.Данилко (2000), складають стійкий інтерес до фізичної культури і спорту, схильність до педагогічної діяльності в даній галузі, здатність до постійного самовдосконалення. Всі ці якості активізують, спрямовують, інтегрують потенційні можливості особистості на формування педагогічних здібностей та майстерності [3].

Грунтовне дослідження педагогічних основ української народної фізичної культури зроблено Є.Пристапою [1]. Дослідник розглядає українську народну фізичну культуру як складову національної культури й етнопедагогіки, виділяє її складові структурні елементи, аналізує педагогічно доцільні народні засоби фізичного виховання українців. В його праці українська народна фізична культура представлена як цілісна педагогічна система, що має глибокі історичні корені, своєрідну мету, завдання й методи, засоби й форми фізичного вихо-

вання. Важливим аспектом його дослідження є визначення теоретико-методичної основи педагогічної класифікації засобів народної фізичної культури, їх структури, факторів розвитку й педагогічних закономірностей. Досить цінними є розроблені дослідником педагогічні рекомендації щодо впровадження педагогічних традицій народної фізичної культури в практику роботи усіх освітніх ланок.

Проте питання підготовки кадрів для національної системи фізичного виховання залишається мало дослідженим. В основному попередні роботи стосуються вивчення проблеми підготовки вчителів з фізичної культури (В.Зелюк, Н.Мацкевич). Народна педагогіка розглядається і як засіб формування національної свідомості майбутнього вчителя, і як актуальний виховний засіб, що має невичерпні педагогічні можливості для вирішення сучасних освітніх завдань [9].

У галузі підготовки педагогів дошкільної освіти до застосування народних виховних традицій у практичній діяльності актуальним для предмету нашого дослідження є робота Л.Плетенецької, яка розглядає структурні елементи народознавчої готовності майбутніх вихователів на матеріалах використання народної математики [8]. Проте дослідниця зосереджується лише на народознавчому компоненті готовності, що не дозволяє в повній мірі уявити готовність вихователя до діяльності в умовах існування національної освіти як цілісне утворення особистості. Широке узагальнення народних традицій не створює можливостей для заміни елементів народної математики на народні традиції у фізичному вихованні дітей, оскільки народна фізична культура специфічна галузь народної педагогіки.

Висновки і перспективи досліджень. Питання підготовки педагогів до діяльності в системі дошкільної освіти широко розглядалися в період існування української радянської вищої школи. Але, як було зазначено раніше, система фахової підготовки не повною мірою задовольняла національний компонент змісту освіти, а вирішення даної проблеми умовах сьогодення набуло надзвичайної актуальності.

Отже, готовність студентів до використання у педагогічній діяльності народних традицій фізичного виховання, як цілісне особистісне утворення, поєднує оптимальну систему знань, умінь, навичок та професійних якостей.

Список використаних джерел:

1. Архангельский С.И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы. М.: Высшая школа, 1980. 369 с.
2. Бабанский Ю.К. Рациональная организация учебной деятельности. М., 1981. 96 с.
3. Данилко М.Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх вчителів фізичної культури: автореф. дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту: 24.00.02 /Волинський державний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2000. 19 с.

4. Кононенко П.П. Українознавство. К.: Заповіт, 1994. 320 с.
5. Кузьмина Н.В. Очерки психологического труда учителя: Психологическая структура деятельности учителя и формирование его личности. Л.: ЛГУ, 1967. 182 с.
6. Линенко А.Ф. Готовність майбутніх учителів до педагогічної діяльності. *Педагогіка і психологія*. 1995. № 1. С. 125–133.
7. Мартинюк І.В. Національне виховання: Теорія і методологія: Метод. посіб. К.: ІСДО, 1995. 160 с.
8. Плетенецька Л.С. Підготовка студентів до народознавчої роботи в дошкільних закладах (на матеріалах народної математики): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Одеса, 1995. 218 с.
9. Приступа Є. Н. Становлення і розвиток педагогічних основ української народної фізичної культури: автореф. дис... докт. пед. наук. К., 1996. 48 с.
10. Разработка методики контроля готовности к профессиональной деятельности студентов средних учебных заведений / Семушина Л.Г., Е.С.Жидкова и др. М., 2002. 84 с.
11. Слостенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе его профессиональной подготовки. М.: Просвещение, 1976. 159 с.
12. Стельмахович М.Г. Народна дидактика. К., 1985. 48 с.

References

1. Arkhangelsky S.I. (1980). The educational process in high school, its regular basis and methods. М.: Higher School, 369 p. [in Russian].
2. Babansky Yu.K. (1981). Rational organization of training activities. М., 96 p. [in Russian].
3. Danilko M.T. (2000). Formation of readiness for professional activity of future physical education teachers: author. diss. ... Cand. Sciences in Physical Education and Sports: 24.00.02 / Volyn State University named after Lesya Ukrainka. Lutsk, 19 p. [in Ukrainian].
4. Kononenko P.P. (1994). Ukrainian Studies. К.: Testament, 320 p. [in Ukrainian].
5. Kuzmina N.V. (1967). Essays on the psychological work of the teacher: The psychological structure of the teacher's activity and the formation of his personality. L.: LSU, 182 p. [in Russian].
6. Linenko A.F. (1995). Willingness of future teachers for pedagogical activity. *Pedagogy and psychology*. No. 1. P. 125–133. [in Ukrainian].
7. Martyniuk I.V. (1995). National Education: Theory and Methodology: Method. tool. К.: ISDO, 160 p. [in Ukrainian].
8. Pletenetsky L.S. (1995). Preparation of students for science work in preschool institutions (on materials of folk mathematics): diss. ... cand. ped. sciences: 13.00.01. Odessa. 218 p. [in Ukrainian].
9. Prystupa E.N. (1996). Formation and development of pedagogical foundations of Ukrainian folk physical culture: author. diss. ped. of sciences. К., 48 p. [in Ukrainian].
10. Development of the method of control of readiness for professional activity of students of secondary schools / Semushina L.G., Zhidkova E.S. et al. М., 2002. 84 p. [in Russian].
11. Slastenin V.A. (1976). Formation of the personality of a Soviet school teacher in the course of his professional training. М.: Enlightenment, 159 p. [in Russian].
12. Stelmakhovich M.G. (1985). Folk didactics. К., 48 p. [in Russian].

Андрей Панчук, Илона Панчук, Сергей Проказюк. Психолого-педагогические основы формирования готовности студентов к осуществлению физического воспитания детей на основе народной педагогики

Одной из важных задач, которые ставит государство и общество перед высшей школой, является подготовка квалифицированных кадров, способных творчески и продуктивно работать во всех областях образования. Поэтому качество подготовки специалистов должна стать главным показателем готовности будущих педагогов к профессиональной деятельности. Поскольку подготовка специалистов к физическому воспитанию детей является необходимой составляющей будущей профессиональной деятельности, важным для нашего исследования является определение понятия "готовность к педагогической деятельности". Указано, что термин "готовность" возник в экспериментальной психологии, позже был перенесен в психолого-педагогические исследования. Если психологический аспект проблемы направлен на выявление характера связей, зависимостей между уровнем готовности и эффективностью деятельности, то педагогический – изучает факторы, условия, дидактические и воспитательные средства, которые обеспечивают управление формированием, становлением и развитием готовности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, формирование готовности студентов, физическое воспитание детей на основе народной педагогики.

Andriy Panchuk, Ilona Panchuk, Serhiy Prokazyuk. Psychological-pedagogical basis of forming students' ready for realization of children's physical education

One of the important tasks that the state and society put before high school is the training of qualified personnel who are able to work creatively and productively in all fields of education.

It should be noted that in the planning of physical education, there are two areas: pedagogical and technical. Pedagogical includes – selection and layout of the content of the object of physical culture and on its basis the construction of children's activities in various forms of physical education (classes, physical and health events and in everyday life). Technical – preparation of physical training equipment, sports equipment for realization of the purpose and tasks of physical education of children.

Therefore, the quality of specialist training should be the most important indicator of future teachers' readiness for professional activity. Since the preparation of specialists for the physical education of children is a necessary component of future professional activity, it is important for our study to define the concept of "readiness for pedagogical activity". It is noted that the term "readiness" originated in experimental psychology, later was transferred to psychological and pedagogical studies. If the psychological aspect of the problem is aimed at identifying the nature of relationships, the relationship between the level of readiness and performance, then the pedagogical – examines the factors, conditions, didactic and educational tools that control the formation, formation and development of readiness.

Students' readiness to use in the pedagogical activity of folk traditions of physical education, as a complete personal education, combines an optimal system of knowledge, skills, skills and professional qualities. Therefore, in the structure of professional readiness it is possible to distinguish professional content, motivation and activity components, the formation of which will ensure the effective work of a specialist in physical education in the conditions of a preschool educational institution. The enrichment of each component by folk traditions will contribute to the adequate requirements of the teacher's modernity in the context of the implementation of the tasks of the national physical education system.

Keywords: vocational training, formation of students' readiness, physical education of children on the basis of folk pedagogy.